

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
завідувач кафедри
д.е.н., проф.Козак Ю.Г.
“ ” _____ 2018 р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття ступеня бакалавра
зі спеціальності міжнародна економіка
за темою:
«Регіональні аспекти підвищення інвестиційної привабливості (на
прикладі Одеської області)»

Виконала: студентка 4 курсу, групи 4а
спеціальності 6.030503 Міжнародна економіка

Соломко Владлена Сергіївна _____

Науковий керівник: к.е.н, доцент кафедри МЕН
Уханова Інна Олегівна _____

ОДЕСА - 2018

АНОТАЦІЯ

Соломко Владлена Сергіївна, «Регіональні аспекти підвищення інвестиційної привабливості (на прикладі Одеської області)»

випускна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 6.030503 «Міжнародна економіка», Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2018.

Випускна робота складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – процес формування інвестиційної привабливості регіону.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти поняття «міжнародна інвестиційна привабливість регіону», узагальнено чинники, що впливають на регіональну інвестиційну привабливість, досліджено сучасні методичні підходи її визначення.

Проаналізовано економіку Одеської області, як об'єкту міжнародного інвестування, досліджено чинники, що впливають на підвищення інвестиційної привабливості (за допомогою інструменту SWOT-аналізу), проведено аналіз сучасного стану та проблем інвестиційної привабливості Одеського регіону.

Запропоновано основні напрями підвищення інвестиційної привабливості Одеської області, зокрема за рахунок вироблення стратегічних орієнтирів та системи організаційних заходів.

Ключові слова: міжнародна інвестиційна привабливість, прямі іноземні інвестиції, Одеський регіон, інвестиційний клімат, методи оцінки інвестиційної привабливості.

ANNOTATION

Solomko Vladlena Sergeevna, "Regional aspects of increasing investment attractiveness (on the example of the Odessa region)"

graduation work for obtaining an educational bachelor's degree in specialty 6.030503 "International Economics", Odessa National Economic University. - Odessa, 2018.

The final work consists of three sections. The object of the research is the process of forming the investment attractiveness of the region.

The theoretical aspects of the concept "international investment attractiveness of the region" are considered, general factors influencing regional investment attractiveness, modern methodical approaches to its definition are researched.

The economics of the Odessa region as an object of international investment are analyzed, factors influencing the increase of investment attractiveness (using the SWOT-analysis tool) are analyzed, the analysis of the current state and problems of investment attractiveness of the Odessa region have been analyzed.

The main directions of increasing investment attractiveness of the Odessa region, in particular, due to the development of strategic guidelines and organizational measures, are proposed.

Key words: international investment attractiveness, direct foreign investments, Odessa region, investment climate, methods of estimation of investment attractiveness.

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП		4
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ НА РІВНІ ОБЛАСТІ.....	7
1.1.	Сутність та економічний зміст поняття «міжнародна інвестиційна привабливість області».....	7
1.2.	Фактори, що впливають на підвищення міжнародної інвестиційної привабливості.....	14
1.3.	Методика визначення міжнародної інвестиційної привабливості.....	21
Висновки до розділу 1.....		28
РОЗДІЛ 2.	АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	29
2.1.	Загальна характеристика Одеської області, як об'єкт міжнародного інвестування.....	29
2.2.	Аналіз чинників, що впливають на інвестиційну привабливість Одеської області.....	43
2.3.	Аналіз сучасного стану та проблем інвестиційної привабливості Одеської області.....	55
Висновки до розділу 2.....		67
РОЗДІЛ 3.	ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	69
3.1.	Організаційні заходи підвищення міжнародної інвестиційної привабливості Одеської області.....	69
3.2.	Стратегічні орієнтири підвищення інвестиційної привабливості Одеської області.....	75
Висновки до розділу 3.....		81
ВИСНОВКИ.....		82
Додатки.....		84
Список літературних джерел.....		86

ВСТУП

В даний час процес залучення інвестицій відіграє важливу роль для розвитку і функціонування економіки. Прагнення до забезпечення інвестиційного клімату обумовлюється позитивним впливом іноземних інвестицій на стан і діяльність регіону. У теперішній час у відносинах між країнами інвестиції грають значну роль. В існуючий процес глобалізації високотехнічні галузі в міжнародних обмінах розвиваються швидше за рахунок інвестицій. Ефективність проведення структурних перетворень в економіку регіону залежить не тільки від якості і повноти наведеної інформації, але і від інвестиційної привабливості. Кожен регіон України зацікавлений в підвищенні рівня інвестиційної привабливості, адже кожен суб'єкт господарювання прагне в удосконаленні свого виробництва, підвищувати свою конкурентоспроможність, освоювати нові ринки.

Інвестори, при прийнятті рішення про вкладення коштів, будуть ґрунтуватися на інвестиційному кліматі та інвестиційної привабливості. Дуже важливо правильно оцінювати ці показники, підвищувати їх рівень, зменшувати фактори негативного впливу.

Інвестиційні відносини Одеського регіону знаходяться в складній ситуації, адже інвестори не довіряють новим проектам через існуючий імідж країни. Виходячи з цього, аналіз реального стану регіону та шляхи підвищення інвестиційної привабливості є **актуальною темою**, що обумовила вибір теми бакалаврської роботи.

Проблеми підвищення міжнародної інвестиційної привабливості регіону відображали у своїх наукових працях українські та зарубіжні вчені-економісти, серед яких Задорожна А.Є., Дяченко Л.П., Дука А.П., Момота Т.В., Носова О.В., Матвієнко П.В., Ішук С.О., Асаул А.Н. та інші. Все більш підвищується актуальність пошуку шляхів подальшого стимулювання даної сфери інвестиційної діяльності, особливо в умовах глобалізації.

Метою роботи є дослідження стану та вироблення шляхів підвищення міжнародної привабливості Одеського регіону.

Відповідно до поставленої мети було виокремлено наступні **завдання**:

- визначити економічну сутність поняття «міжнародна інвестиційна привабливість регіону»;
- узагальнити фактори впливу на підвищення міжнародної інвестиційної привабливості;
- узагальнити методичні підходи щодо оцінки інвестиційної привабливості регіону;
- проаналізувати економіку Одеської області, як об'єкт міжнародного інвестування;
- проаналізувати чинники підвищення інвестиційної привабливості Одеської області;
- провести аналіз сучасного стану та проблем інвестиційної привабливості Одеського регіону;
- запропонувати шляхи підвищення інвестиційної привабливості Одеської області.

Об'єкт дослідження – процес формування інвестиційної привабливості регіону.

Предмет дослідження – теоретичні основи та практичні рекомендації щодо підвищення інвестиційної привабливості Одеського регіону.

Методологічну основу випускної роботи складають теоретичні положення економічної науки, наукові праці вітчизняних та закордонних вчених, монографічна література, присвячена проблемам міжнародного транспорту та пов'язаних послуг. При написанні випускної роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи: узагальнення та синтезу, порівняльного, статистичного та економічного аналізу, графічні методи.

Інформаційна база дослідження. У якості інформаційної бази дослідження були використані дані, управлінського та аналітичного обліку діяльності державної організації «Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень національної академії наук України», нормативно – законодавчі документи, статистичні дані, праці іноземних та вітчизняних науковців, інформація з Інтернет - видань. Робота здійснена з використанням офісного пакету MS Office - Microsoft Excel.

Практичне значення результатів відображається в наданні рекомендацій щодо підвищення міжнародної інвестиційної привабливості Одеського регіону.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВОК

У випускній роботі було визначено теоретичні й методичні засади дослідження. Визначено поняття та основні риси привабливості іноземних інвестицій, чинники які впливають на їх залучення та особливості їх залучення, а також були визначені методи підвищення рівня привабливості іноземних інвестицій.

Отже, «інвестиційна привабливість регіону» - рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного об'єкта, який може визначатися чи оцінюватися значеннями відповідних показників.

Визначили, що на підвищення або зниження привабливості регіону впливає ряд чинників, це як політичні так і економічні, соціальні, правові, екологічні, географічні та інші чинники.

Також була узагальнено методичні підходи щодо оцінки інвестиційної привабливості через рейтинговий метод, інтегральний метод розрахунків, матричний метод та метод інтегрального індексу. Але треба розуміти, що включення до методики якомога більшої кількості показників не гарантує досягнення достовірних результатів, а, навпаки, збільшує ймовірність їх викривлення та виникнення необґрунтованої похибки, а також багато показників мають нестабільний характер.

Досліджено основні риси інвестиційного середовища Одеської області. Характеристику проведено згідно з факторами інвестиційного середовища, а саме: географічне розташування, природні ресурси, інфраструктура, трудові ресурси, розмір ринку: споживчий сегмент, розмір ринку: бізнес-сегмент, R&D і IT потенціал області.

Визначальними особливостями інвестиційного середовища Одеської області є :

- потужний морський господарський комплекс: наявність 8 портів (Одеський; Іллічівський; Південний; Білгород-Дністровський; Ізмаїльський;

Ренійський; Усть-Дунайський морські торговельні порти та Іллічівський рибний порт);

- значний рівень розвитку транспортної інфраструктури;
- наявність транзитного потенціалу – проходження територією важливих міжнародних транспортних коридорів;
- розвинена туристично-рекреаційна та курортна інфраструктура: 170 кілометрів піщаних пляжів, 6 лиманів, 2 судноплавних річки, більше 60 готелів, близько 50 дитячих оздоровчих центрів, більше 500 кемпінгів, мотелів, туристичних баз;
- значний науковий та освітній потенціал: близько 30 вищих навчальних закладів; галузевий сектор науки налічує близько 80 науково-дослідних установ різних рівнів.

Визначено місце Одеської області у рейтингу інвестиційної привабливості серед областей України.

Отже, для забезпечення інвестиційної привабливості Одеської області, важливо провести ряд стимулюючих та відтворювальних процесів, які б забезпечили зацікавленість інвестора у фінансуванні коштів в підприємства області.

Запропоновані заходи допоможуть сформувати інвестиційну привабливість області щодо вкладення іноземних інвестиційних ресурсів, дадуть змогу визначати необхідність залучення іноземного капіталу в контексті його впливу на забезпечення обраних стратегічних орієнтирів інвестиційного розвитку, також сприятимуть швидким темпам досягнення цілей за наперед обумовленими орієнтирами.

Можна сказати, що Одеська область є перспективна для іноземних інвесторів, хоча і має проблеми та недоліки. Її подальше підвищення інвестиційної привабливості веде до прямих іноземних інвестицій, це, у свою чергу, шлях до розвитку області, до підвищення життєвого рівня населення, економічного зростання та наукового і інноваційного прогресу.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

- 1) Агеєнко А.А. Методологічні підходи до оцінки інвестиційної привабливості галузі економіки регіону і окремих суб'єктів. /А.А.Агеєнко// Питання статистики. – 2003. – № 6. – С. 48–51
- 2) Асаул А.Н., Пасяда Н.И. Инвестиционная привлекательность региона / А.Н. Асаул, Н.И. Пасяда // Издво СПбГАСУ, - 2008.
- 3) Аскинадзи В.М., Максимова В.Т. Инвестиционное дело / М.В. Аскинадзи, В.Т. Максимов // Университетская книга. - 2012.
- 4) Балдина К.В.Инвестиции: системный анализ и управление / /К.В. Балдина // М.: ИТК «Дашков и К». - 2012.
- 5) Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті [Електронний ресурс] / Паспорт Одеси. – Режим доступу до журн.: <http://pasprofit.ru>
- 6) Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті [Електронний ресурс] / Обласна Рада. – Режим доступу до журн.: <http://oblrada.odessa.gov.ua>
- 7) Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті [Електронний ресурс] / Інвестиції. – Режим доступу до журн.: <http://omr.gov.ua>
- 8) Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті [Електронний ресурс] /Одеська область . – Режим доступу до журн.: <https://oda.odessa.gov.ua>
- 9) Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті [Електронний ресурс] / Статистичні дані. – Режим доступу до журн.: <https://ukrstat.gov.ua>
- 10) Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті [Електронний ресурс] / Классификация инвестиций или как обеспечить финансовую независимость. – Режим доступу до журн.: <http://pasprofit.ru>

- 11) Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті [Електронний ресурс] / Основные виды инвестиций. – Режим доступу до журн.: <http://vpluse.net>
- 12) Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті [Електронний ресурс] / Рейтинг инвестиционной привлекательности. – Режим доступу до журн.: <http://omr.gov.ua>
- 13) Бланк І.О. та ін. Інвестологія: наука про інвестування / За ред. проф. С.К.Реверчука. – К: Атіка, 2001. – С. 180.
- 14) Борщ Л.М. Інвестування: теорія і практика: навчальний посібник / Л.М. Борщ, С.В. Герасимова; Київський ун-т ринкових відносин, Феодосійська фінансово-економічна академія. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 685 с
- 15) Бутко М. Сучасна проблема оцінки інвестиційної привабливості регіону / М. Бутко, С. Зеленський, О. Акименко // Економіка України. — 2005. — № 11. — С. 30–37.
- 16) Вишняков А.К. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / А.К. Вишняков. – Харків: ТОВ “Одисей”, 2005.
- 17) Вільна енциклопедія «Вікіпедія»/ Одеська область[Електронний ресурс]// Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/>
- 18) Вітлінський В. В. Аналіз моделювання та управління інвестиційним ризиком. — К.: КНЕУ. — 2000. — 292с.
- 19) Вознесенская Н.Д. Иностранные инвестиции и смешанные предприятия Украины / Н.Д. Вознесенская //Економіка. – 2016.
- 20) Вороной В. Л. Итоги грузоперевалки / В.Л. Вороной // Порт. – 2017.
- 21) Гайдуцький А.П. Оцінка інвестиційної привабливості економіки /А.П.Гайдуцький// Економіка і прогнозування. – 2005. – № 4. – С. 119–129.

- 22) Герасименко С. С. Статистична оцінка інвестиційної привабливості регіонів / С. С. Герасименко, Л. О. Свистун-Золотаренко // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — № 12 (42). — С. 155–159.
- 23) Гойко А. Ф. Методи оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрями їх реалізації. — К. : ВІРА-Р, - 1999. — 320 с..
- 24) Гришина И.В., Шахназаров А.К, Ройзман И.Д. Комплексная оценка инвестиционной привлекательности и инвестиционной активности российских регионов: методика определения и анализ взаимосвязей / И.В. Гришина, А.К. Шахназаров, И.Д. Ройзман // Економіка. – 2015. - №4.
- 25) Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: підручник: для студ. ВНЗ / А. П. Дука. – 2-ге вид. – К.: Каравела, 2008. – 432 с.
- 26) Економіка регіонів у 2015 році: нові реалії і можливості в умовах започаткованих реформ – К.: НІСД, 2015. – 74 с.
- 27) Заблудська І. В. Оцінювання інвестиційної привабливості регіону за допомогою поліструктурного показника / І. В. Заблудська, О. М. Шаповалова // Держава та регіони. — 2009. — № 4. — С. 67–72. — (Серія " Економіка та підприємництво").
- 28) Загородній А. Г. Менеджмент реальних інвестицій: навч. посіб. — К.: Знання. 2000. — 209 с.
- 29) Задорожна Я. Є. Підвищення інвестиційної привабливості підприємництва як напрямок залучення інвестиційних ресурсів / Я.Є. Задорожна, Л.П. Дядечко // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 2. – С. 32–35.
- 30) Закони України «Про режим іноземного інвестування» № 93/96 ВР від 19.03.1996 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996. - № 19. – ст.80 – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
- 31) Івашова Л.М., Івашов М.Ф., Інвестиційні ризики залучення іноземних інвестицій в економіку України та шляхи їх подолання / Л.М. Івашова, М.Ф. Івашов // Економіка АПК. – 2015. – 2 с.

- 32) Іщук С.О. Оцінювання інвестиційної привабливості регіону: методичний аспект / С.О. Іщук, Т.В. Кулініч // Регіональна економіка. – 2010. – № 3. – С. 71–78.
- 33) Каминский А.Л. Оценка вариантов территориального размещения строительных объектов с учетом инвестиционной привлекательности регионов / А.Л. Каминский // Инвестиции. — 2000. — 125 с.
- 34) Кирик Л. В. Побудова однофакторних та багатфакторних моделей для дослідження інвестиційної привабливості регіону на прикладі Хмельницької області / Л. В. Кирик // Держава та регіони. — 2008. — № 1. — С. 59–65. — (Серія "Економіка та підприємництво").
- 35) Короленко Н.В. Міжнародна репутація країни як фактор підвищення міжнародної конкурентоспроможності: логістичний аспект / Н.В. Короленко, В.С. Соломко // Науковий вісник. – 2018. - №2. – с. 95.
- 36) Макарій Н. Оцінка інвестиційної привабливості українських підприємств / Н. Макарій // Економіст. – 2001. – № 10. – С. 52–61.
- 37) Массе П.П. Критерии и методы оптимального определения капиталовложения / П.П. Массе // Тополев. – 1971. – 370 с.
- 38) Матвеева О.Ю. Міняйло А.С. Інвестиційна привабливість регіону в контексті формування засад забезпечення його сталого розвитку / О.Ю. Матвеева, А.С. Міняйло // МРАВ. – 2017. 5 с.
- 39) Матвієнко П. В. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів / П. В. Матвієнко // Економіка та держава. — 2006. — № 12. — С. 66–71.
- 40) Момот Т.В. Інвестиційна привабливість акціонерного товариства: удосконалення сучасних методик оцінки / Т.В. Момот // Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління. – 2005. – № 4(34). – С. 117–122.

- 41) Носова О.В. Оцінка інвестиційної привабливості України: основні підходи /О.В. Носова // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 3. – С.119–137.
- 42) Носова О.В. Оцінка інвестиційної привабливості України: основні підходи/О.В.Носова // Економіка та прогнозування. – 2003. – № 3. – С. 119– 137с.
- 43) Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом: [монографія] / А.А. Пересада. – К. : Лібра, 2008. – 345 с.
- 44) Петухова О. М. Інвестування навч. посіб. / О.М. Петухова. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 336 с.
- 45) Про затвердження “Методики інтегральної оцінки інвестиційно привабливості підприємств і організацій” : наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств і організацій № 22 від 23.02.1998 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – № 8. – С. 243.
- 46) Про затвердження “Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку” : наказ Держкомстату України № 114 від 15.04.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003.
- 47) Разуваев В.В. Вестник пермского университета экономика / В.В Разуваев // Оценка инвестиции вып.(3) 2011.Экономические науки. С 18-25.
- 48) Реверчук С. К. Инвестология: наука про інвестування: [Навч.посібник] / С. К.Реверчук , Н. Й. Реверчук, І. Г. Скоморович [та ін.]. – Атіка, 2001. – 264 с.
- 49) Рейтинг инвестиционной привлекательности регионов Украины // Украинский деловой журнал “Эксперт” – № 49 (52) – 26 декабря 2005 – 1 января 2006 – С. 71–76
- 50) Рогач О. І. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій/ О. І. Рогач. – К.: Либідь, 2005. –240 с.
- 51) Розенко В. Л. Найбільші іноземні інвестиції через офшори / В.Л. Розенко // Офшори. – 2016.

- 52) Савлук О.Г. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України / О.Г. Савлук// Інвестиція. – 2016.
- 53) Савлук О.П. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України / О.П. Савлук // Економіка УКР. – 2013. - №3. – С. 8-13.
- 54) Семенова К.Д. Статистична оцінка рівня зайнятості населення / К.Д. Семенова // Економіка та держава. — 2006. — № 12. — С. 66–71.
- 55) Сивакова С.Ю., Шеломенцева М.В. Пути повышения инвестиционной привлекательности / С.Ю Сивакова., М.В. Шеломенцева // Науковедення. – 2016. – с. 1-6.
- 56) Сидор Г.В., Давидовська Г.І., Інвестиційна привабливість регіону / Г.В. Сидор, Г.І. Давидонська// Економіка УК. – 2015. – 3с.
- 57) Сириченко Н.С. Економічна сутність і класифікація інвестицій в умовах глобальних трансформації / Н.С. Сириченко // Економіка. – 2004. – 4 с.
- 58) Сілтон Е.С. Інвестиційна привабливість регіону / Е.С. Сілтон // Про інвестиції. – 2016. - №13. – 18с.
- 59) Смаглюкова Т.М. Анализ существующих подходов и методик оценки инвестиционной привлекательности российских регионов / Т.М. Смаглюкова // Региональная экономика. – 2016.
- 60) Стратегія економічного та соціального розвитку м. Одеси до 2022 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-strategiyi-ekonomichnogo-ta-socialnogo-ro-doc302798.html>
- 61) Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація / С. М. Тесля // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – С. 139.
- 62) Ткаченко В.А., Целіна Н. О., Матієнко В. М., Оцінка інтелектуального капіталу та ризику інвестора в розрізі методичного підходу оцінки інвестиційного потенціал регіону / В. А. Ткаченко , Н. О. Целіна, В. М. Матієнко // Регіон. – 2014.

- 63) Третяк Н.М. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні / Н.М. Третяк// Фінансовий простір. – №3 (11). – 2013.- С. 23.
- 64) Третяк Н.М. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні / Н.М. Третяк// Фінансовий простір. – №3 (11). – 2013.- С. 115.
- 65) Уманець Т.В. Оцінка інвестиційної привабливості регіону за допомогою інтегральних індексів / Т.В.Уманець // Економіка і прогнозування. - 2006. - № 4. – 98 с.
- 66) Хениус Ф.Л. Внешнеторговый словарь. – 1997. – 370 с.
- 67) Чумаченко Г. Інвестиційна політика в Україні / Г. Чумаченко. – Донецьк: Юго-Восток, 2003. — 291 с
- 68) Шевчук В.Я. Рогожин П.С. Основи інвестиційної діяльності / В.Я. Шевчук, П.С Рогожин. – К.: Генеза, 1997. – 266 с.
- 69) Payingtaxes 2014: Theglobalpicture [Электронный ресурс]: Режим доступа : URL : <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/assets/pwc-payingtaxes-2014.pdf> / - Назв. с екрана.